

«Тасдик мекунам»

Директори Институти масъалаҳои об,
гидроэнергетика ва экологияи АМИТ,

д.и.т. дотсент Амирзода О.Х.

« 24 » соли 2023

ХУЛОСАИ

чаласаи Шӯрои олимони Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва
экологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Кори диссертатсионии Ализода Аҳмадҷон Абдуқодир дар
мавзӯи: *«Хусусиятҳои гидрологии истифодаи дарёҳои хурд дар рушди
гидроэнергетика (дар мисоли вилояти Хатлони Тоҷикистон)»* барои
дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси
25.00.27-Гидрологияи хушкӣ, захираҳои обӣ ва гидрохимия дида
баромада шуда, Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва
экологияи АМИТ (ИМО, ГЭваЭ АМИТ) чунин хулоса медиҳад.

Ализода Аҳмадҷон Абдуқодир, соли 1975 Донишгоҳи техникии
Тоҷикистонро бо ихтисоси «Бо барқ таъмин намудани корхонаҳои саноатӣ,
шаҳрҳо ва соҳаи кишоварзӣ» хатм намудааст.

Дар давраи омодакунии диссертатсия аз соли 2021 тахти роҳбарии
дотсенти кафедраи «Ҳаракатдихандаҳои автоматикунонидашудаи электрикӣ
ва мошинҳои электрикӣ»-и Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи
академик М.С. Осимӣ, н.и.т. Абдурахмонов Абдукарим Якубович, ҳамчун
унвонҷӯ дар Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи АМИТ
фаъолият мекард.

Иҷрои кори илмӣ, ҷамъоварии маводҳои тадқиқотӣ ва коркарди онҳо
дар Донишқадаи энергетикӣ Тоҷикистон ва Институти масъалаҳои об,
гидроэнергетика ва экологияи АМИТ амалӣ шудаанд.

Шаҳодатномаи №004 оид ба супоридани имтиҳонҳои минимуми
номзадӣ санаи 8 сентябри соли 2023 аз тарафи Институти масъалаҳои об,
гидроэнергетика ва экологияи АМИТ дода шудааст.

Айни замон **Ализода Аҳмадҷон Абдуқодир** дар Донишқадаи
энергетикӣ Тоҷикистон ба ҳайси саромӯзгори кафедраи «Нерӯгоҳҳои
барқӣ»-и факултети «Электроэнергетика» фаъолият мекунад.

Роҳбари илмӣ:

- **Абдурахмонов Абдукарим Якубович**, номзади илмҳои техникӣ,
дотсенти кафедраи «Ҳаракатдихандаҳои автоматикунонидашудаи электрикӣ
ва мошинҳои электрикӣ»-и Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи
академик М.С. Осимӣ.

Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот

Новобаста аз дастовардҳои соҳаи энергетикаи Тоҷикистон дар солҳои охир, масъалаи таъмин намудани деҳот ва умуман соҳаи кишоварзӣ, хусусан мавзӯҳои аҳолинишини дурдаст ва кӯҳии мамлакат бо энергияи электрикӣ, ба шакли дилхоҳ ҳаллу фасл нагардидааст. Чунин ҳолат вазъиятро дар иқтисодиёт ва соҳаи иҷтимоӣ мураккаб мегардонад ва яке аз роҳҳои муътадил гардонидани вазъияти ба амаломеда, метавонад бунёди нерӯгоҳҳои барқи обии хурд (НБОХ, миниНБО, микроНБО) бошад, ки тавассути истифодаи самараноки иқтидори энергетикӣ дарёҳои хурду каналҳои ирригатсионӣ Тоҷикистон фаъолият менамоянд.

Аз ҳамин лиҳоз, зарурате ба миён омадааст, ки бо истифода аз усулҳои замонавӣ таҳлилу амсиласозиро ва дар асоси ҳисобкунии нишондиҳандаҳои асосии гидрологии дарёҳо муайян намудани иқтидори дарёҳои хурду каналҳои ирригатсионӣ Тоҷикистон, сатҳи самаранокии истифодабарии ин иқтидорҳо тавассути сохтмони НБОХ, миниНБО, микроНБО ва саҳми онҳо дар рушди гидроэнергетикаи мамлакат аз ҷиҳати илмӣ баррасӣ ва ҳаллу фасл карда шаванд, чунки муҳлати амали нақшаҳои солҳои пеш тарҳрезӣшудаи рушди гидроэнергетикаи хурди Тоҷикистон ба поён расидааст.

Объекти тадқиқоти диссертатсионӣ - бавучудой ва ташаккулёбии ҳавзаҳои ҷараёни оби дарёҳо, аз ҷумла дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ танзими он ба манфиати гидроэнергетика, аз ҷумла гидроэнергетикаи хурд.

Предмети тадқиқот - самаранокии истифодаи иқтидорҳои дарёҳои хурду каналҳои ирригатсионӣ ва таъсиру мусоидати онҳо ба рушди гидроэнергетика.

Мақсади кор - нишон додани хусусиятҳои асосии ташаккулёбӣ, ҳаракат ва трансформатсияи элементҳои энергетикӣ обравҳо, аз ҷумла дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ ва таъсиру мусоидати онҳо ба рушди гидроэнергетика, аз ҷумла гидроэнергетикаи хурди Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад.

Масъалаҳое, ки барои амалӣ шудани мақсади таҳқиқот гузошта шуданд:

1. Таҳлили хусусиятҳои гидрологии обравҳо, аз ҷумла дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ, коркарди усули ҳисоб ва муайянкунии нишондиҳандаҳои асосии гидрологии онҳо, пешниҳоди амсилаи математикӣ танзими ҷараёни дарёҳои хурд.

2. Таҳқиқи ҳолати захираҳои комплекси сӯзишворӣ-энергетикӣ мамлакат, пешниҳоди роҳ ва усули ҳалли масъалаи таъмин намудани деҳот, хусусан мавзӯҳои аҳолинишини дурдаст ва кӯҳӣ ва умуман соҳаи кишоварзӣ мамлакат бо энергияи электрикӣ тавассути истифодаи самараноки захираҳои потенциалии гидроэнергетикӣ дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ.

3. Коркарди усули истифодаи самараноки иқтидорҳои гидроэнергетикии дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ барои сохтмони НБОХ, микроНБО ва миниНБОҳои сатҳи истифоданашуда.

4. Илман асоснок намудани ҳолати истифодаи дурусти захираи тавоноӣ ва нерӯи гидроэнергетикии қитъаи ҳисобкунӣ дар қисмати 28,7 километраи КМВ, самаранокии зерини иқтисодӣ ва мусоидати амалии локалӣ бо назардошти беҳсозии ҳолати экологии муҳити зист.

5. Моделсозии математикии системаи магнити мошинҳои электрикии вентиلى бо усули элементҳои ниҳой бо назардошти барои корхонаҳои системаи об ва энергетикаи вилояти Хатлон коркард намудани мошинҳои электрикӣ бо андозаи геометрияшон, вазнашон ва ҳаҷмашон камтар ва самаранок.

Методология ва усулҳои таҳқиқот

Дар раванди ҳалли масъалаҳои пешбинишуда усулҳои муқоисавӣ-географӣ, математикӣ, таҳлиلى ва ҷамъбасткунанда истифода гардидаанд. Ҳамаи таҳқиқотҳои дар диссертатсия иҷрошуда, ба маводҳои ҳақиқии дар натиҷаи тавзеҳи маълумотҳои мушоҳидаи табиӣ ташхисӣ ва таҳлили фаъолияти ҳақиқии корхонаҳои бахши энергетика ва оби вилояти Хатлон бадастомада, асос ёфтаанд.

Навгониҳои кори илмӣ

1. Хусусиятҳои гидрологии дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ, усули ҳисоб ва муайянкунии нишондиҳандаҳои асосии гидрологии онҳо таҳлил гардида, амсилаи математикии танзими ҷараёни дарёҳои хурд коркард шудааст.

2. Хусусиятҳои хоси бавучудой ва мавқеи дарёҳо, аз ҷумла дарёҳои хурд, инчунин каналҳои ирригатсионии Тоҷикистон дар тағйирёбии табиат ва нақши онҳо дар рушди гидроэнергетика, аз ҷумла гидроэнергетикаи хурд таҳлил карда шуданд.

2. Усули таҳқиқот, ҳисобкунӣ ва муайянкунии иқтидори энергетикӣ дарёҳои хурд, тибқи раванди ташаккулёбӣ, ҳаракат ва трансформатсияи элементҳои энергетикӣ онҳо, дараҷаи самаранокии истифодаи ин иқтидор тавассути сохтмони НБОХ ва саҳми онҳо дар рушди гидроэнергетикаи мамлакат, интиҳоб ва истифода шудааст.

3. Амсилаи математикии магнити доимӣ барои оптимизатсияи мошинҳои электрикии вентиلى дар НБОХ коркард шудааст.

4. Параметрҳои асосии НБОХ, бо истифода аз асосҳои гидрологии муайянкунии иқтидори гидроэнергетикии дарёҳои хурд интиҳоб шуда, бо назардошти истифодаи амалӣ пешниҳод шудааст.

5. Ҳолати истифодаи дурусти захираи тавоноӣ ва нерӯи гидроэнергетикии қитъаи ҳисобкунӣ дар қисмати 28,7 километраи КМВ, самаранокии зерини иқтисодӣ ва мусоидати амалии локалӣ бо назардошти беҳсозии ҳолати экологии муҳити зист илман асоснок карда шудааст.

Аҳамияти назариявии кор иборат аст аз:

- таъмини имконияти истифодаи усулҳои пешниҳодшудаи ҳисобкунии иқтидори энергетикӣ дарёҳои хурд, каналҳои ирригатсионӣ ва обравҳои гуногуни ҳудуди ҷумҳурӣ, ҳамчун далели имконияти воқеии истифодабарии мунтазами тамоми сол идомаёбандаи НБОХ ва миниНБО, ки дар обравҳои хурд бунёд шудаанд, таъмин карда шудааст;

- пешниҳоди баррасии комплексӣ ва асосноккунии иқтисодии вариантҳои ратсионалии рушди энергетикаи хурди ҷумҳурӣ дар асоси истифодабарии самараноки иқтидорҳои дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ, ки барои ҳалли проблемаи хеле муҳими кам кардани ҳаҷми истеъмоли сӯзишвории органикӣ дар ноҳияҳои дурдаст ва кӯҳии ҷумҳурӣ мусоидат менамояд.

Аҳамияти амалии кор - бо ёрии ҳисобкуниҳо ва амсиласозии математикӣ, имконияти воқеии истифодабарии потенциали энергетикӣ обравҳои начандон калон, аз ҷумла дарёҳои хурд дар ҳудуди ҷумҳурӣ, тасдиқ гардидааст, ки дар фаъолияти зерсохторҳои мувофиқи Вазорати энергетика ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамзамон дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, аз ҷумла Донишқадаи энергетикӣ Тоҷикистон, мавриди истифода қарор дода шавад.

Нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда

1. Арзёбии ҳолати муосири захираҳои гидроэнергетикӣ Тоҷикистон, аз ҷумла дараҷаи истифодабарии самараноки иқтидори энергетикӣ дарёҳои хурд ва каналҳои ирригатсионӣ ва мавқеи гидроэнергетика, аз ҷумла гидроэнергетикаи хурди Тоҷикистон дар комплекси энергетикӣ ҷаҳонӣ.

2. Натиҷаҳои таҳлили хусусиятҳои гидрологӣ бавучудой ва мавқеи дарёҳо, аз ҷумла дарёҳои хурд, инчунин каналҳои ирригатсионӣ Тоҷикистон дар тағйирёбии табиат ва нақши онҳо дар рушди гидроэнергетика, аз ҷумла гидроэнергетикаи хурд.

3. Ҷамъбасти таҳқиқоти самаранокии истифодаи иқтидори энергетикӣ обравҳо, аз ҷумла, дарёҳои хурд, инчунин каналҳои ирригатсионӣ мамлакат тавассути муайянкунии асосҳои ҳисобкунии нишондодҳои гидрологӣ онҳо.

4. Амсилаҳои математикӣ танзими ҷараёни дарёҳои хурд ва магнити доимӣ барои оптимизатсияи мошинҳои электрикӣ вентиلى дар НБОХ.

5. Усули муайян ва ҳисобкунии параметрҳои асосии НБОХ, бо истифода аз натиҷаҳои ҳисобкунии иқтидори гидроэнергетикӣ дарёҳои хурд.

Мувофиқати рисолаи илмӣ бо шиносномаи ихтисос

Кори диссертатсионӣ ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси **25.00.27- Гидрологияи хушкӣ, захираҳои обӣ, гидрохимия** мувофиқат менамояд:

мисоли вилояти Хатлони Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои техникӣ аз рӯи ихтисоси **25.00.27-Гидрологияи хушкӣ, захираҳои обӣ ва гидрохимия** бо назардошти гуфтаҳои боло аз рӯи таҳқиқи мукамал ва ба анҷом расидаи илмӣ ба ҳисоб рафта, ба талаботи қорҳои диссертационӣ аз тарафи Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муқарраргардида ҷавобгӯ мебошад ва ба Шӯрои диссертационии **6D.KOA-059** назди Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон пешниҳод карда шавад.

Дар ҷаласаи иштирок доштанд 11 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «Тарафдор»- 11 нафар, «Зид»- 0, «Бетараф»- 0, протоколи №7 аз 24 октябри соли 2023.

Раис, директори

ИМО, ГЭ ва Э АМИТ, д.и.т., дотсент

Амирзода О.Х.

Котиби илмӣ

ИМО, ГЭ ва Э АМИТ, н.и.б.

Қorieва Ф.А.

Муқаризии ҳолис,

Муовини директор оид ба илм ва таълими
Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика
ва экологияи АМИТ, н.и.т.

Қурбонов Н.Б.

Муқаризии ҳолис,

Профессори кафедраи “Техникаи гармо ва
энергетика”-и ДТТ ба номи
академик М.С.Осимӣ, д.и.т.

Сафаров М.М.

Имзоҳои Амирзода О.Х., Қorieва Ф.А. ва Қурбонов Н.Б.-ро тасдиқ мекунам.

Мудири Шӯбаи кадрҳо ва коргузори
ИМО, ГЭ ва Э АМИТ

Ҳолназарова З.Д.

Имзои Сафаров М.М.-ро тасдиқ мекунам.

Мудири ШК ва КМ
ДТТ ба номи акад. М.С.Осимӣ

Қодирзода Н.Ҳ.